

Okul Kültürü İle Öğrencilerin Şiddete Başvurma Davranışları Arasındaki İlişkiler

Zülfü Demirtaş^a & Alpay Ersözülü^b

Özet

Araştırmanın amacı okul kültürleri ile öğrencilerin şiddete başvurma davranışları arasındaki ilişkileri araştırmaktır. Araştırma 2007-2008 öğretim yılında Tokat ili Merkez ilçedeki 11 ilköğretim okulunda yürütülmüştür. Okul kültürlerinin doğasını belirlemek için Okul Kültürü Ölçeği okullarda bulunan yönetici ve öğretmenlere uygulanmıştır. Bu okullara mensup öğrencilerden 2004-2007 yılları arasında resmi kayıtlara geçen şiddete başvurma davranışları ile okul kültürü verileri arasındaki ilişkiler istatistiksel yöntemlerle sınanmıştır. Bulgulara göre, okullarda işbirlikçi bir kültür egemendir. Yöneticiler ve öğretmenler eğitimsel amaçları gerçekleştirme doğrultusunda işbirliği içerisinde çalışmaktadırlar. Kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre okul kültürlerini daha fazla işbirlikçi olarak görmektedirler. Öğretmenlerin branşlarına göre okul kültürüne yönelik algıları arasında farklılıklar vardır. Sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenleri okul kültürlerini farklı algılamaktadırlar. Okul kültürleri ile öğrencilerin şiddete başvurma davranışları arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Yani okul kültürü geliştikçe öğrencilerin şiddete yönelik davranışlarında azalma görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul kültürü, işbirlikçi ortam, şiddet.

The Relationships between School Cultures and Students' Behavior Intended for Violence

Abstract

The aim of the study was examined the relationships between school cultures and students' behavior intended for violence. The sample of the study consisted of 11 primary school in center of Tokat on the 2007-2008 education year. The school culture scale was performed teachers and administrators in this schools for determining school culture levels. The relationships between students' behavior intended for violence which were entered in official recordings in the midst of 2004-2007 years and school cultures were tested with statistical technics. According to the findings, cooperative culture was dominant in the schools. Administrators and teachers had been worked cooperation towards educational purposes were realized. Female teachers were considered school cultures more cooperative than male teachers. There was a meaningful difference among the teachers' perceptions towards school cultures according to their branches. Primary school teachers and the other teachers were perceived distinctly from each

^a Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Elazığ.

^b Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

other. There was a negative meaningful relationship in the middle level between school cultures and students' behavior intended for violence. In the other words, whenever school culture developed the students' behavior intended for violence was diminishable

Keywords: School Culture, Cooperative Environment, Violence

Giriş

Belli amaçlar doğrultusunda hazırlanan çerçeve programlar yolu ile insanlara eğitim olanağı sunan okul, çevresiyle etkileşim halinde olan sosyal bir örgüt olduğu için kendine ait bir kültür oluşturur. Okulun ürettiği ve zaman içerisinde geliştirdiği bu kültür, oldukça geniş bir kapsama sahiptir. Bu nedenle okul kültürü hakkında değişik tanımlamalar yapılmıştır. Okul kültürü; “okul tarihi ile şekillenen değerler, inançlar ve geleneklerin derin örüntüleri” (Deal, 1993), “okulun sosyal çevresinin üyeleri tarafından tarihi süreç içerisinde aktarılan normlar, değerler, inançlar, törenler, ritüeller, gelenekler ve mitleri kapsayan anlam örüntüleri” (Stolp ve Smith, 1995), “örgüt üyelerinin paylaştığı duygular, normlar, etkileşimler, etkinlikler, beklentiler, varsayımlar, inançlar, tutumlar ve değerler” (Çelik, 2000) şeklinde ifade edilmektedir.

Okul kültürü bir okulda bulunan bütün paydaşların (yöneticiler, öğretmenler, eğitimci olmayan diğer işgörenler, öğrenciler ve veliler) davranışlarını derinden etkiler. İşbirlikçi okul kültürlerinde okuldaki işgörenler paylaşımcı ve okul başarısını artırma yönünde etkileşimde bulunurlar. İşbirlikçi kültürleri sahip olmayan okullarda ise, paydaşların tam tersi tutum ve davranışlar içinde oldukları görülmektedir. İşbirlikçi okul kültürleri öğretmenlerin birbirleri ve yöneticilerle olan iletişimlerini güçlendirerek işbirliğine dayalı bir ortam sağlar. Fyans ve Mehr'e göre, sağlıklı okul kültürleri paydaşlar arasında topluluk duygusunu oluşturmaktadır (Aktaran: Fiore, 2000). Bununla birlikte okuldaki işgörenler arasında ortak değerler, okula bağlılık duyguları ve yapıcı bir iletişim oluşturur. Yönetici ve öğretmenlerin şiddet içerikli tutum ve davranışlar sergilemelerine hoşgörü ile bakılan kültürlerin egemen olduğu okullarda ise öğrencilerin de şiddet eğilimli olması kaçınılmaz gibi görünmektedir.

Karşıt görüşte olanlara, inandırma ve uzlaştırma yerine kaba kuvvet kullanma (TDK, 1998; 2093) şeklinde tanımlanan şiddet, kişisel ve kişiler arası değişkenlerin karşılıklı etkileşiminin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Akran grubu, aile, okul ve diğer toplumsal faktörler gibi ekolojik bağlamlar hem bireysel özellikleri etkilemekte, hem de ondan etkilenmektedir. Bu bireysel

özelliklerden bir bölümü, yaş, cinsiyet ve ırk/etnik köken gibi değişkenlerdir. Bir bölümü de depresyon, kaygı ve benlik saygısı gibi daha çok psiko-sosyal değişkenlerdir (Kapıcı, 2004). Okul ortamı ve okul çalışanlarında işbirliği ve ortak değerlere dayalı pozitif bir ortam da bireyin saldırganlık düzeyini etkileyebilmektedir.

Okullarımızda şiddet sözel, fiziksel, duygusal ve cinsel şiddet şeklinde sıralanmaktadır. Erkekler, kızlara göre daha büyük oranda şiddete uğramaktadır. Ayrıca şiddetin öğrenciler üzerinde psikolojik rahatsızlık, uyum güçlüğü ve psikolojik stres gibi olumsuz etkileri olduğu görülmüştür (Çınkır, 2006). Yazılı basından aktarıldığı kadarı ile ülkemizdeki okullarda şiddet olayları yaşanmaktadır, bu olaylarda okulda yer alan tüm taraflar (öğretmen, öğrenci, yönetici, çalışanlar ve veliler) değişen oranlarda hem şiddetin uygulayıcısı hem de mağduru olmakta ve şiddet olayları zaman zaman ölüm ile sonuçlanabilecek kadar ciddi boyutlara ulaşmaktadır. Bir araştırmada öğrencilerin % 50'den fazlasının fiziksel şiddete maruz kaldığı bulgusuna ulaşılmıştır (Altun ve Diğerleri, 2007).

Bu araştırma kapsamında okul bünyesindeki öğrencileri mevcut okul kültürünün olumlu veya olumsuz etkilediği, bunun sonucunda ise öğrencilerin şiddete başvurabileceği öngörüsüyle hareket edilmiştir. Bu nedenle öğrencilerin okul çevresinde ve dışında gösterdikleri şiddet yönelimli davranışlar ile okul kültürü arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırmanın amacı, okulda egemen olan kültür ile öğrencilerde görülen şiddet davranışı arasındaki ilişkileri belirlemektir. Bu amaca ulaşmak için mevcut okul kültürlerini tespit etmek için kullanılan Okul Kültürü Ölçeğinden elde edilen veriler ile okul öğrencilerinin karıştığı olaylarla ilgili veriler (Tokat Valiliği, 2007) değerlendirilmiştir.

Metot

Bu araştırma ilişkiisel tarama modelindedir. İlişkiisel tarama modeli, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlamaktadır (Karasar, 1995: 80). Araştırmada, okul kültürleri ile öğrencilerin şiddete başvurma davranışları arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın evreni Tokat il merkezinde 2007-2008 öğretim yılında eğitim-öğretime devam eden 30 ilköğretim okulu, örneklemini ise bu okullar arasından küme örnekleme yöntemiyle belirlenen 11 ilköğretim okulu oluşturmaktadır. Örnekleme alınan okullar random yöntemi ile belirlenmiş ve

bu okullarda çalışmakta olan 272 yönetici ve öğretmene Okul Kültürü Ölçeği uygulanarak okul kültürlerinin doğası belirlenmiştir. Aynı zamanda Tokat Valiliğinden izin alınarak Tokat İl Emniyet Müdürlüğünden (Tokat Valiliği, 2007) 2004-2007 yılları arasında örnekleme alınan ilköğretim okullarındaki öğrencilerden olaylara karışanlarla ilgili kayıtlar alınmış ve bu iki değişken arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Okul Kültürü Ölçeği, okul geliştirme, etkililik, iklim, kültür ve eğitim yönetimi literatürü taranarak işbirlikçi kültürlerin pek çok açıklayıcıları elde edildikten sonra 1998’ de Gruenert ve Valentine tarafından geliştirilmiştir. Beşli Likert tipi ölçek şeklinde hazırlanan ölçeğin orijinal hali 35 madde ve altı faktör içermektedir. Faktörler şunlardır: 1) İşbirlikçi Liderlik, 2) Öğretmen işbirliği, 3) Mesleksel Gelişim, 4) Amaç Birliği, 5) Mesleksel Destekleme ve 6) Öğrenme Ortaklığı. Demirtaş tarafından daha önce yürütülen bir araştırma kapsamında, Gruenert ve Valentine tarafından geliştirilen Okul Kültürü Ölçeğinin kullanılabilmesi için izin alındıktan sonra, ölçeğin dil geçerliliği yapılarak Türkçeye uyarlanmış, 343 öğretmene uygulanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalardan sonra ölçek orijinalinden farklı olarak, yirmi yedi madde ve beş faktörlü olarak test edilmiş ve yapı doğrulanmıştır. Orijinal ölçekteki ilk beş faktör desteklenirken, altıncı faktörü destekleyecek bulgulara ulaşılamamıştır. Faktör, toplam varyansın %62,02’sini açıklamaktadır. Faktörün maddelerde açıkladığı varyans yaklaşık %46 ile %91 arasında değişmektedir. Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterlik Ölçüsü ,6’nın üstünde değer verdiğinden (,92) yeterli görülmüştür. Ölçekteki maddelerin güvenilirlikleri yüksek ve aynı davranışı ölçmeye yönelik olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Ölçeğin Güvenilirliği için iç tutarlılığa bakılmış, tüm test maddelerinin güvenilirliği ,94 olarak hesaplanmıştır.

Her bir faktörün ortalamaları hesaplanarak okul kültürünün düzeyi belirlenmiş, cinsiyet değişkeni açısından faktörlere göre değişimi tespit etmek amacıyla bağımsız örneklemler t testi uygulanmıştır. Diğer değişkenlerle okul kültürü ölçeği arasındaki değişim düzeylerine ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Örnekleme bulunan ilköğretim okulları için okul kültüründen alınan puanlar ile o okullarda öğrenim gören öğrencilerin şiddete başvurma sıklıkları arasındaki korelasyon (Pearson Momentler Çarpımı Katsayısı) hesaplanmış, bu iki değişken arasındaki ilişki için ,01 düzeyinde anlamlılık

aranmıştır. Elde edilen bulgulara göre sonuçlar yorumlanmış ve bu sonuçlar ışığında çeşitli öneriler getirilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Okullarda mevcut kültürün özelliklerini tespit etmek amacı ile bu okullarda görev yapmakta olan yönetici ve öğretmenlere Okul Kültürü Ölçeği uygulanmıştır. Ölçekte bulunan beş faktörün ortalamaları ile ilgili bulgular Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1. Faktör Ortalamaları.

Faktör	\bar{X}
1. İşbirlikçi Liderlik (Collaborative Leadership): Okul liderlerinin öğretmenlerin birbirleri ile etkileşimde bulunma ve öğretmenler arasında işbirliğini kolaylaştırma davranışlarını tasvir eden 11 maddeden oluşmaktadır.	3,40
2. Öğretmen İşbirliği (Teacher Collaboration): İşbirlikçi kültürü ifade eden öğretmen davranışlarını tasvir eder, 3 maddeden oluşmaktadır.	3,37
3. Mesleksel Gelişme (Professional Development): Yeni düşünceler üretme ve okul geliştirme düşüncesi doğrultusunda öğretmenlerin sahip olduğu tutumları tasvir eden 5 madden oluşmaktadır.	3,75
4. Amaç Birliği (Unity of Purpose): Misyona ifadesinin öğretimi nasıl etkilediğini gösteren 4 maddeden oluşmaktadır.	3,69
5. Mesleksel Destek (Collegial Support): Öğretmenler arasındaki mesleksel dayanışmayı tasvir eden 4 maddeden oluşmaktadır.	3,66

Okul kültürlerinin özelliklerini tespit etmek amacı ile uygulanan Okul Kültürü Ölçeği yoluyla elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda, ölçekte yer alan beş faktörün ortalamaları hesaplanmıştır. Bu bulgulara göre faktörlerin ortalamaları şöyledir: İşbirlikçi Liderlik 3.40, Öğretmen İşbirliği 3.37, Mesleksel Gelişme 3.75, Amaç Birliği 3.69 ve Mesleksel Destek 3.66. Bütün faktörlerin ortalamaları birbirine oldukça yakın çıkmıştır. Öğretmen İşbirliği faktörü en düşük ortalamaya, Mesleksel Gelişme ise en yüksek ortalamaya sahiptir. Bu bulgular, yönetici ve öğretmenlerin okul kültürlerinin işbirlikçi bir doğaya sahip olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Eğitim işgörenlerinin mesleksel gelişmeye yeterince önem verdiğini gösteren bulgular oldukça sevindiricidir. Bununla birlikte, okul liderlerinin işgörenler ile işbirliği içerisinde çalışmalarını, okul kültürünün işbirlikçi doğasına daha fazla katkı sağlayabilir. Stolp ve Smith (1995) olumlu okul kültürlerini, yüksek öğrenci

motivasyonu ve başarısı, gelişmiş öğretmen işbirliği ve öğretmenlerin işlerine karşı gelişmiş ilgileri ile ilgili görmektedir. Barnett ve McCormick (2004) de göre okul kültürünün bazı yönlerinin, bir okulu öğretmenlerin işleri hakkında olumlu düşündüğü ve öğrencilerin öğrenmeye motive olduğu bir yer yapabileceğini ileri sürmektedirler. Bu açılarından bakıldığında işbirliğine dayalı kültürün egemen olduğu okullarda yöneticiler, öğretmenler ve öğrenciler arasında karşılıklı saygı kültürünün oluşması beklenir. Bu ortamda yetişen öğrencilerin şiddet yönelimli davranışlara başvurmaları beklenmez.

Faktörlerin cinsiyet değişkenine göre dağılımını ortaya koymak için bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Bu farklılıkların düzeyini gösteren bulgular Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Faktörler Açısından Cinsiyet ve Okul Kültürü Arasındaki İlişki

Faktörler		N	Serbestlik Derecesi	t	P
İşbirlikçi Liderlik	Kadın	90	259	4,003**	,000
	Erkek	171			
Öğretmen İşbirliği	Kadın	93	265	1,718	,087
	Erkek	174			
Mesleksel Gelişme	Kadın	93	267	3,534**	,000
	Erkek	176			
Amaç Birliği	Kadın	91	264	4,87**	,000
	Erkek	175			
Mesleksel Destek	Kadın	93	264	3,123**	,002
	Erkek	173			

**P<,01 , *P<,05

İşbirlikçi Liderlik, Mesleksel Gelişme, Amaç Birliği ve Mesleksel Destek faktörlerinde erkeklerle kadınların görüşleri arasında ,01 düzeyinde anlamlı farklılıklar vardır. Öğretmen İşbirliği faktöründe ise cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Bütün faktörlerde kadınların ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olması, kadınların işbirliğine daha yatkın olmaları ve okul kültürünü de işbirlikçi bir doğaya sahip olarak görmeleri şeklinde yorumlanabilir.

Okullarda bulunan öğretmen ve yöneticilerin okul kültürüne yönelik görüşleri arasındaki farklılıklar araştırılırken, bütün branşlara tek tek yer vermek yerine, şu şekilde bir sınıflandırma yapılmıştır: 1) Sınıf, 2) Sosyal Alanlar, 3)

Sayısal Alanlar, 4) Dil ve 5) Diğer Alanlar. Branş açısından okul kültürünün işbirlikçi doğasına yönelik görüşlerde anlamlı farklılıkların olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda ,01 düzeyinde anlamlı farklılık çıkan faktörlerde bu farklılığın hangi branş arasında olduğunu tespit etmek amacıyla LSD testi uygulanmıştır.

Tablo 3. Branşlara Göre Okul Kültürüne Yönelik Algular

Faktörler		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	P	LSD
İşbirlikçi Liderlik	Gruplar	884,326	4	221,082	3,192*	,014	Sınıf-Diğer
	Arası	17733,536	256	69,272			
	Grup İçi	18617,862	260				
	Toplam						
Öğretmen İşbirliği	Gruplar	101,596	4	25,399	4,184*	,003	Sınıf-Dil
	Arası	1588,673	262	6,064	*		Sınıf-Diğer
	Grup İçi	1690,270	266				Sosyal-Diğer
	Toplam						
Mesleksel Gelişme	Gruplar	368,911	4	92,228	7,231*	,000	Sınıf-Diğer
	Arası	3367,335	264	12,755	*		Sosyal-Diğer
	Grup İçi	3736,245	268				Sayısal-Diğer
	Toplam						Dil-Diğer
Amaç Birliği	Gruplar	71,563	4	17,891	1,999	,095	Sınıf-Diğer
	Arası	2335,539	261	8,948			Sosyal-Diğer
	Grup İçi	2407,102	265				
	Toplam						
Mesleksel Destek	Gruplar	93,633	4	23,408	2,836*	,025	Sınıf-Diğer
	Arası	2154,521	261	8,255			
	Grup İçi	2248,154	265				
	Toplam						

**P<,01 , *P<,05

Öğretmen İşbirliği, ve Mesleksel Gelişme faktörlerinde öğretmenlerin branşlarına göre görüşleri arasında ,01 düzeyinde anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. İşbirlikçi Liderlik ve Mesleksel Destek faktörlerinde ise ,01 düzeyinde anlamlı bir farklılık olmasa da, bu farklılık ,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Amaç Birliği faktöründe ise branşlara göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

Farklılığın anlamlı olup olmadığına bakıldığında, bütün faktörlerde sınıf öğretmenliği ve diğer alanlar başlığı altında gruplandırılan branşlar arasında bir

görüş farklılığı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Öğretmen İşbirliğinde sınıf-dil ve sosyal-diğer alanlar arasında farklılıklar vardır. Amaç Birliği faktöründe ilave olarak sosyal-diğer alanlar arasında farklılık vardır. Mesleksel Gelişme faktöründe ise, diğer alanlar şekilde sınıflandırılan branş grubu ile bütün gruplar arasında anlamlı farklılıklar vardır.

Teknoloji ve Tasarım, Bilgisayar, Beden Eğitimi, Müzik, Resim, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi alanlardaki branş öğretmenlerinin her faktörde özellikle sınıf öğretmenliği branşı ile farklı düşünceleri bulgusu dikkat çekicidir. Sınıf öğretmenleri, öğrencilerini bütün alanlarda yetiştirmekle sorumlu iken diğer branşlardaki öğretmenlerin, öğrencilerini sadece bir alanda yetiştirmelerinden sorumlu olmasının bu görüş farklılığına neden olduğu söylenebilir. Sınıf öğretmenlerinin, Çoklu Zekâ Teorisinin de işaret ettiği, bütün zekâ alanlarına yönelmesi, bu öğretmenlerin öğrencilere yönelik bütüncül değerlendirme yapmalarına ve okul kültürünü de bütüncül görmelerine neden olduğu söylenebilir. Diğer alan öğretmenlerinin öğrencileri sadece kendi alanlarında yetiştirme çabaları bu bütünselliği kaçırmalarına neden olabilir.

Öğrencilerin şiddete yönelik davranışlarına bakıldığında, bunların genellikle; bıçakla yaralama, silahla yaralama, hırsızlık, intihara teşebbüs, silah taşıma, meskûn mahalde silah sıkma, darp, karşılıklı darp ve cinsel istismar gibi değişik şekillerde olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamına alınan okullara mensup öğrencilerde 2004-2007 yılları arasında görülen ve emniyet müdürlüğünün kayıtlarına giren şiddet yönelimli davranışlar ile örgüt kültürü arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Pearson Korelasyon testi sonuçları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin Gösterdiği Şiddet Yönelimli Davranışlar ile Okul Kültürü arasındaki İlişkiler

Faktörler	N	Pearson Korelasyon	P
İşbirlikçi Liderlik	261	-,332**	,000
Öğretmen İşbirliği	267	-,218**	,000
Mesleksel Gelişme	269	-,381**	,000
Amaç Birliği	266	-,349**	,000
Mesleksel Destek	266	-,290**	,000
Toplam	249	-,376**	,000

**P<,01 , *P<,05

Okul kültürü ile öğrencilerin şiddete başvurma davranışları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu gözlenmektedir. Bu ilişki bütün faktörler açısından

,01 düzeyinde anlamlılık arz etmektedir. Korelasyon katsayısının 1,00 olması mükemmel pozitif ilişkiyi; -1,00 olması mükemmel negatif bir ilişkiyi; 0,00 olması ilişkinin olmadığını gösterir. Korelasyon katsayısının 0,70-1,00 arasında olması ise yüksek düzeyde ilişkiyi göstermektedir (Büyüköztürk, 2006: 32). Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere tüm faktörler ve toplam ölçek ile öğrencilerin şiddet yönelimli davranışları arasında negatif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre, işbirlikçi liderlik, öğretmen işbirliği, mesleki gelişme, amaç birliği ve mesleki destek arttıkça öğrencilerdeki şiddet yönelimli davranışlar azalmaktadır. Dolayısıyla, okul kültürü işbirlikçi yönde geliştikçe, öğrencilerin şiddete yönelik davranışları azalmaktadır denilebilir.

İşbirlikçi özelliklere sahip kültürlerin egemen olduğu okullarda işgörenler birbirlerine ve öğrencilere karşı saygılı, içten ve dürüst davranırlar. Bu özelliklere sahip iklimin hâkim olduğu okullarda işgörenlerin birbirlerine ya da öğrencilere karşı olumsuz tutumlara sahip olmaları ya da şiddete yönelik eylemlerde bulunmaları düşünülemez. Yönetici, öğretmen ve eğitimci olmayan personelin bu yöndeki tutum ve davranışları öğrenciler üzerinde olumlu etkiler bırakır. Öğrenciler, yöneticileri ve öğretmenleri kendilerine rol modeli olarak aldıkları için akranları ve okul işgörenleri ile ilişkilerinde saygılı, içten ve dürüst ilişkilerde bulunurlar. Altun ve arkadaşları (2007) da benzer şekilde, okullardaki şiddetin önlenmesinde öncelikle okul ve okul çevresindeki yetişkinlerin şiddet içermeyen örnek davranışlar sergilemelerinin büyük önem taşıdığını savunmaktadırlar. Aksi takdirde, yönetici ve öğretmenler şiddete yönelik tutumlara sahip olur ve şiddet yönelimli davranışlarda bulurlarsa öğrenciler de aynı tutum ve davranışları sergilerler.

Sonuç ve Öneriler

Okullarımızda egemen olan kültür işbirlikçi bir doğaya sahiptir. Yöneticiler ve öğretmenler eğitsel amaçları gerçekleştirme yönünde birbirleriyle işbirliği içerisinde çalışmaktadırlar. Okul lideri olması beklenen yöneticiler, okul kültürlerinin işbirlikçi yönünü daha fazla geliştirmek için öğretmenler ve eğitimci olmayan personel ile daha sıcak ilişkiler geliştirerek liderlik özelliklerini güçlendirebilirler. İşbirlikçi ve çatışmacı olmayan kültür ile birlikte, okullarda daha yüksek öğretmen işbirliği, daha yüksek öğrenci motivasyonu, daha yüksek öğrenci başarısı ve daha düşük şiddete başvurma davranışı görülebilir.

Bayan öğretmenler, okul kültürlerinin işbirlikçi yönüne erkek öğretmenlere oranla daha fazla vurgu yapmaktadırlar. Erkek öğretmenlerde de bu duyarlılığın arttırılmasına gereksinim vardır. Okul yöneticilerinin liderlik etkisini kullanarak erkek öğretmenlerde bu duyarlılığı arttırması mümkündür.

Okul kültürünün doğasına yönelik algılamalar, öğretmenlik branşı açısından farklılıklar göstermektedir. Bu farklılık en belirgin biçimde, Sınıf öğretmenleri ile Teknoloji ve Tasarım, Bilgisayar, Beden Eğitimi, Müzik, Resim, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri arasında kendisini göstermektedir. Özelde bu branş öğretmenlerinin, genelde bütün branş öğretmenlerinin Çoklu Zekâ Kuramının doğurguları da göz önünde alınarak, öğrencilerin çok boyutlu olarak geliştirilmesinin gerekliliğini görmeleri sağlanmalıdır.

Okulda egemen olan kültürün doğası ile öğrencilerin şiddete başvurma davranışlarındaki sıklık arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Okul kültürü işbirlikçi yönde geliştikçe, öğrencilerin şiddete yönelik davranışları azalmaktadır denilebilir. İşbirlikçi özellikler taşıyan okul kültürleri kendileriyle birlikte saygı kültürünü de geliştirirler, bundan dolayı okul liderleri olası beklenen yöneticilerin okul kültürlerinin işbirlikçi doğasını daha fazla geliştirmesi, saygı kültürünü daha fazla geliştirecektir. Saygı kültürünün gelişmesi öğrencilerin şiddete yönelik davranışlarını azaltabilir.

Kaynaklar

- Altun, S. A., Güneri, O. Y. ve Baker, Ö. E., (2007), **Basındaki Yansımaları ile Okulda Şiddet**, http://www.mobbingturkiye.net/index.php?option=com_content&task=view&id=37&Itemid=58 (Erişim: 07.04.2007)
- Büyüköztürk, Ş., (2006), **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, Ankara: Pegem A Yayınları.
- Çelik, V., (2000), **Okul Kültürü ve Yönetimi**, Ankara: Pegem A Yayınları.
- Çınkır, Ş., (2006), **Okullarda Kabagüç: Türleri, Etkileri ve Önleme Stratejileri**, 1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Uluslar arası Katılımlı Sempozyum, 28-31 Mart 2006, İstanbul. & [http://iogm.meb.gov.tr/siddetveokul/ AbstractsBooklet.pdf](http://iogm.meb.gov.tr/siddetveokul/AbstractsBooklet.pdf) (Erişim: 17.05.2007)
- Deal, T.E. (1993), **“The Culture of Schools.” In Educational Leadership and School Culture**, edited by Marshall Sashkin and Herbert J. Walberg. Berkeley, California: McCutchan Publishing,
- Fiore, D., (2000), Positive school cultures: The importance of visible leaders, **Contemporary Education**; 71, 2; Academic Research Library pg.11;

- Kapıcı, E. G. (2004), “İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, cilt: 37, sayı: 1, 1-13.
- Stolp, S. & Smith, S. C. (1994), **School Culture and Climate: The Role of the Leader**. OSSC Bulletin. Eugene: Oregon School Study Council, January.
- Stolp, S.,& Smith, S. (1995), **Transforming School Culture: Stories, Symbols, Values & the Leader's Role**. Eugene, OR: ERIC Clearinghouse on Educational Management.
- Şahin F. & Beyazova, U. (2001), “Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 151.
- Tokat Valiliği (2007), **Olaylara Karışan Çocuklar Güvenli Okullar - Güçlü Gelecek Projesi**, Sayı: B.05.1.EGM.4.60.00.54.03.2007.
- Türk Dil Kurumu (TDK), (1998), **Türkçe Sözlük 2**, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara.
- Vikipedi, (2007), **Şiddet**, <http://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eiddet> (Erişim: 4 Nisan).

Ek

Okul Kültürü Ölçeğinin Maddeleri ve Faktörleri

Madde Faktör

Faktör 1: İşbirlikçi Liderlik

2. Liderler öğretmenlerin düşüncelerine önem verirler.
5. Bu okuldaki liderler öğretmenlerin mesleksel kararlarına güvenirlir.
9. Liderler iyi iş yapan öğretmenleri övmeye zaman ayırırlar.
10. Öğretmenler karar verme sürecine dâhil edilir.
14. Okulumuzdaki liderler öğretmenlerin birlikte çalışmalarını için kolaylık sağlarlar.
16. Öğretmenler okuldaki güncel konulardan haberdar edilir.
17. Politika oluşturma ya da karar verme sürecine katılımım ciddi olarak sağlanır.
20. Öğretmenler yeni düşünceler ve teknikler geliştirdikleri zaman ödüllendirilirler.
22. Liderler risk almayı ve öğretimde yeniliği destekler.
26. Yöneticiler öğretim ve planlama zamanını korurlar.
27. Öğretmenler düşüncelerini paylaşmaya teşvik edilir.

Faktör 2: Öğretmen İşbirliği

6. Öğretmenler birlikte plan yapmaya fazla zaman ayırırlar.
11. Öğretmenler birbirinin öğretimini gözlemeye zaman ayırırlar.

23. Öğretmenler programları ve projeleri geliştirmek ve değerlendirmek için birlikte çalışırlar.

Faktör 3: Mesleksel Gelişme

1. Öğretmenler bilgiye ve sınıftaki öğretim kaynaklarına ulaşmak için profesyonel internet kullanırlar.
7. Öğretmenler düzenli olarak seminerlerden, konferanslardan ve meslektaşlarından düşünceler araştırırlar.
12. Öğretmenler mesleksel gelişmeye değer verirler.
18. Öğretmenler öğretim süreci ile ilgili temel bilgilerini güncelleştirirler.
24. Öğretmenler okul geliştirmeye değer verirler.

Faktör 4: Amaç Birliği

4. Öğretmenler okulun misyonunun desteklerler.
15. Öğretmenler okulun misyonunu anlarlar.
21. Okul misyonu ifadesi toplumun değerlerini yansıtır.
25. Öğretim performansı okulun misyonunu yansıtır.

Faktör 3: Mesleksel Gelişme

3. Öğretmenler birbirlerine güvenirler.
8. Öğretmenler bir problem olduğu zaman yardım etmeye gönüllüdürler.
13. Öğretmenlerin düşüncelerine diğer öğretmenler tarafından değer verilir.
19. Öğretmenler grup içerisinde işbirlikçi bir şekilde çalışırlar.